

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН КОНСТИТУЦИЯЛЫК СОТУНУН

Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун судьялар коллегиясынын 2023-жылдын 6-апрелиндеги аныктамасына карата келтирилген Максатбек Мергенбаевич Жорокулов жана Ниязбек Улукбекович Кочкоровдун даттануусун кароо жөнүндө

ТОКТОМУ

2023-жылдын 6-июлу

Бишкек шаары

Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту: төрагалык кылуучу К.А. Дуйшеев, судьялар Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, Л.Ч. Жолдошева, Л.П. Жумабаев, М.Ш. Касымалиев, К.Дж. Кыдырбаев, Ж.А. Шаршеналиевдин курамында, сот отурумунун катчысы А.Т. Таалайбековдун катышуусунда, “Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө” Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 30-беренесинин 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, М.М. Жорокулов жана Н.У. Кочкоровдун Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун судьялар коллегиясынын 2023-жылдын 6-апрелиндеги аныктамасына карата келтирилген даттануусун сот отурумунда карап чыкты.

Даттанууда баяндалган жүйөлөрдү жана М.М. Жорокулов, Н.У. Кочкоровдун өтүнүчү боюнча материалдарды изилдеп чыгып, судья М.Р. Бобукееванын маалыматын угуп, Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту

ТАПТЫ:

Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотуна 2023-жылдын 7-мартында М.М. Жорокуловдун, Н.У. Кочкоровдун Кыргыз Республикасынын Укук бузуулар жөнүндө Кодексинин 554-беренесинин 6-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 61-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Арыздануучулар белгилегендей, Ош облустук соту 2022-жылдын 6-июлундагы аныктамасы менен Ош шаардык сотунун 2022-жылдын 19-апрелиндеги Асамидин кызы Айгерим жөнүндө токтомун жокко чыгарып, укук бузуу жөнүндө иштин материалдары Ош шаардык Ички иштер башкармалыгына (ИИБ) толуктап жана туура түзүү үчүн кайтарылсын деп аныктаган.

Ал эми арыздануучулар Ош облустук сотунун аталган аныктамасы менен макул болбой, ага кассациялык даттануу келтирип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотуна кайрылышкан.

Бирок, Ош шаардык сотунун төрагасынын 2022-жылдын 19-августундагы катында Кыргыз Республикасынын Укук бузуулар жөнүндө Кодексинин 554-беренесинин 6-бөлүгүнө ылайык апелляциялык даттанууну кароонун жыйынтыгы боюнча соттун аныктамасы мыйзамдуу күчүнө токтоосуз кирет жана даттанууга жатпайт деп көрсөтүлгөн.

Кайрылуу субъекттеринин пикири боюнча талашылып жаткан ченем Конституциянын 61-беренесинин 1-бөлүгүндө ар бир адамга өзүнүн Конституцияда, мыйзамдарда, Кыргыз Республикасы катышуучусу болуп саналган эл аралык келишимдерде, эл аралык укуктун жалпыга таанылган принциптеринде жана ченемдеринде каралган укуктарын жана эркиндиктерин сот аркылуу коргоого кепилдик берилет.

Каралып жаткан аспектиде, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2016-жылдын 11-майындагы, 2018-

жылдын 4-апрелиндеги чечимдеринде төмөнкүдөй укуктук көз караштар баяндалган.

Жогору турган сотко айыптоочу өкүмдү даттануу укугу эч кандай чектөөгө жатпайт жана соттук коргоого болгон укук менен тутумдуу байланышта турат, ал Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык абсолюттук мүнөзгө ээ. Сот чечимдерине даттануу укугу сот өндүрүшү жаатында инсандын укуктарынын кепилдиктерин бекиткен эл аралык-укуктук актылардын жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын ар кимге жогору турган сот тарабынан ишти кайра каратуу укугун берген 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3-пунктунун маңызынан келип чыгат. Кассациялык инстанция сотундагы өндүрүш иштин буга чейинки териштирүүсүнүн жүрүшүндө соттор тарабынан кетирилген жана иштин жыйынтыгына таасирин тийгизген, жана аларды жойбостон бузулган укуктарды, эркиндиктерди жана мыйзамдуу кызыкчылыктарды, ошондой эле мыйзам тарабынан корголуучу коомдук кызыкчылыктарды калыбына келтирүүгө же коргоого мүмкүн болбогон материалдык укуктун же процесстик укуктун ченемдерин мерчемдүү бузууларын оңдоо үчүн арналган.

М.М. Жорокулов, Н.У. Кочкоров аталган укуктук позицияларды жыйынтыктап келгенде, соттук коргонуунун элементтеринин бири жогору турган сот тарабынан ишти кайра каратуу болуп саналат жана соттор тарабынан материалдык укуктун же процесстик укуктун ченемдерин туура эмес колдонуп, кетирилген катачылыктарды кассациялык тартипте даттанып каратуу укугу адамдарда болуусу керек. Бул адамдардын бузулган укуктарын, эркиндиктерин жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын, ошондой эле мыйзам тарабынан коргоолуучу коомдук кызыкчылыктарды калыбына келтирип же коргоп, сот адилеттүүлүгүнө жетүүгө мүмкүндүк берет деп эсептешкен.

Ошондой эле, арыздануучулардын пикири боюнча, талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасы катышуучу болуп саналган эл аралык келишимдерде, эл аралык укуктун жалпы таанылган принциптеринде жана

ченемдеринде каралган ар кимге анын укуктарын жана эркиндиктерин соттук коргоо кепилдене тургандыгы белгиленген өлчөмдө Конституциянын 61-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет. Анткени, Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө Эл аралык пактысынын 14-беренесинин 5-пунктуна ылайык, кандайдыр бир кылмыш иши үчүн соттолгондордун ар бири, анын соттолушу жана сот өкүмү, жогору турган сот инстанциясы тарабынан мыйзамга ылайык кайра каралып чыгышына укуктуу.

М.М. Жорокулов жана Н.У. Кочкоров жарандар апелляциялык инстанцияда кетирилген соттук каталарды кассациялык тартипте талашуу, бузулган укуктарын калыбына келтирүү жана адилеттүүлүккө жетишүү мүмкүнчүлүгүнө ээ болушу керек деп эсептешкен.

Жогоруда баяндалган жүйөлөрдүн негизинде, арыздануучулар талашылып жаткан ченемди Конституцияга карама-каршы келет деп таанууну суранышкан.

Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун судьялар коллегиясынын 2023-жылдын 6-апрелиндеги аныктамасы менен өтүнүч өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартылган.

Аныктамада судьялар коллегиясы төмөнкүдөй тыянакка келген.

Судьялар коллегиясы кайрылууну кабыл алуу же кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө маселени чечүүдө, кайрылууда коюлган маселелердин конституциялык сот өндүрүшүнө жол берилгендигине жана анын “Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө” конституциялык Мыйзамдын талаптарына ылайык келүүсүнө таянат.

Аталган конституциялык Мыйзамдын 30-беренесинин 3-бөлүгүнүн 5-пунктуна ылайык, эгерде кайрылууда көрсөтүлгөн маселенин конституциялуулугу мурда текшерилсе жана өзүнүн күчүн сактаган акт болсо, судьялар коллегиясы кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартат.

Соттун чечими акыркы жана аны даттануу мүмкүнчүлүгүнүн жоктугу тууралуу маселеси Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун

Конституциялык палатасынын кароо предмети болуп, анын жыйынтыгы боюнча 2019-жылдын 11-сентябрындагы азыркыга чейин күчүн сактаган чечими чыккан.

Көрсөтүлгөн конституциялык Мыйзамдын 52-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык, ченемдик укуктук актыны же анын бөлүгүн конституциялык эмес деп таануу жөнүндө чечимдин юридикалык күчүн ушул эле ченемдик укуктук актыны же анын ушундай эле мазмундагы бөлүгүн кайра кабыл алуу менен жокко чыгаруу мүмкүн эмес.

М.М. Жорокулов жана Н.У. Кочкоров судьялар коллегиясынын 2023-жылдын 6-апрелиндеги аныктамасы менен макул болбостон, 2023-жылдын 6-июнунда Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотуна даттануу менен кайрылышкан.

Кайрылуу субъекттеринин пикири боюнча судьялар коллегиясынын аныктамасы төмөндөгү негиздер менен жокко чыгарылууга жатат.

Аныктамада белгиленген Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2019-жылдын 11-сентябрындагы чечиминде Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексинин 333-беренесинин 3-бөлүгү Конституциянын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3, 8-пункттарына, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таанылган.

Бузуулар жөнүндө кодекс “Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексин, Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза процессуалдык кодексин, Кыргыз Республикасынын Укук бузуулар жөнүндө кодексин колдонууга киргизүү жана Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” 2021-жылдын 28-октябрындагы Мыйзамынын 7-беренесинин негизинде күчүн жоготуп, ал эми Кыргыз Республикасынын Укук бузуулар жөнүндө кодексинин жаңы редакциясы колдонууга киргизилген.

Мында даттануучулардын пикири боюнча Укук бузуулар жөнүндө кодексин 554-беренесинин 6-бөлүгү Конституциянын 61-беренесинин 1-бөлүгүндө кепилденген соттук коргонуу укугун чектейт.

Конституция жогорку юридикалык күчкө ээ жана Кыргыз Республикасында түздөн-түз колдонулат (6-берененин 1-бөлүгү). Анын үстөмдүгү бардык укуктук актылар, бийликтин же анын кызмат адамдарынын бардык иш-аракеттери Конституциянын ченемдерине ылайык келиши керек.

М.М. Жорокулов жана Н.У. Кочкоров даттанууда Конституциялык соттун 2022-жылдын 20-апрелиндеги чечиминде баяндалган укуктук позициясын келтиришти. Конституциянын түздөн-түз иштөөсү коомдук мамилелердин бардык түрүнө жана бардык субъектилерине кандайдыр бир конкреттештирүүчү актыларсыз эле түздөн-түз жөнгө салуучу таасирге ээ болгон конституциялык ченемдердин тубаса ички жөндөмүн көрсөтөт, ошондой эле ушул мүмкүндүккө байланыштуу конституциялык жоболорго гана шилтеме жасайт. Ушундан улам, бийликтин органына (кызмат адамына) карата конституциялык императив иштээри келип чыгат: бийлик органы ченемдик укуктук актынын конкреттештирүүчү ушул ченемдин жоктугуна таянып, Конституциянын ченемдерин колдонулушун шарттай албайт. Алардын жоктугу Конституцияны түздөн-түз колдонуу мүмкүн эмес дегенди билдирбейт, ал өзгөчө бир бөтөнчө укуктук каражаттарды пайдаланууга байланыштуу мындай колдонуунун башкалардан бөлөкчөлүгүн гана көрсөтөт.

Даттануунун калган бөлүгүндө, арыз ээлери өзүнүн алгачкы өтүнүчүндө баяндалган окшош жүйөлөрдү келтиришет.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, М.М. Жорокулов жана Н.У. Кочкоров Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун судьялар коллегиясынын 2023-жылдын 6-апрелиндеги аныктамасын жокко чыгарууну жана өтүнүчүн өндүрүшкө кабыл алууну суранууда.

Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту арыздануучулардын жүйөлөрүн жана судьялар коллегиясынын кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуусунун негиздерин талкуулап, төмөнкүдөй тыянактарга келди.

Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту кайрылууну сот өндүрүшүнө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө аныктаманы кайра кароо тартибинде судьялар коллегиясынын корутундуларына укуктук баа берүү баштапкы кайрылууда келтирилген талаптардын жана судьялар коллегиясынын тыянактарына каршы келтирилген аргументтердин алкагында гана жүзөгө ашырылышы мүмкүн экендигин белгилейт.

Конституциялык сот Жогорку соттун Конституциялык палатасы тарабынан 2019-жылдын 11-сентябрында тартип бузуу субъекттеринин даттанууларын кароонун жыйынтыгы боюнча чыгарылган райондук (шаардык) соттун акыркы чечими жана андан ары жогору турган сотторго даттанууга тыюу салуу жөнүндө маселе каралгандыгын белгилейт. Көрсөтүлгөн чечим менен талашылып жаткан ченем жарандардын ишти жогору турган сот тарабынан кайрадан кароо укугун чектеген карама-каршы келет деп табылган.

Бул чечимдин резолютивдик бөлүгүн аткаруу максатында “Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексине өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу” 2020-жылдын 14-августундагы Мыйзамы менен аталган Кодекске тиешелүү өзгөртүүлөр киргизилген. Ошентип, Бузуулар жөнүндө Кодекстин 336-1-беренеси менен бузуу жөнүндө иш боюнча соттун токтому тараптар жагынан апелляциялык тартипте даттанылышы мүмкүн деп каралган. Апелляциялык даттанууну кароонун жыйынтыгы боюнча соттун аныктамасы токтоосуз мыйзамдуу күчүнө кирет жана даттанууга жатпайт.

Кийин күчүнө кирген Укук бузуулар жөнүндө жаңы Кодекс (2021-жылдын 28-октябрында) соттук актыларды апелляциялык тартипте даттануу мүмкүнчүлүгү жөнүндө жоболорду да камтыйт.

“Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө” конституциялык Мыйзамдын 62-беренесине ылайык Конституциялык сот Жогорку соттун Конституциялык палатасынын укук улантуучусу болуп саналат, демек, 2021-жылдын 5-майындагы Конституция күчүнө киргенге

чейин кабыл алынган анын чечимдери мыйзамдарда белгиленген тартипте аткарылууга тийиш.

Ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту 2023-жылдын 6-апрелиндеги судьялар коллегиясынын аныктамасында белгиленген тыянактарды негиздүү деп эсептейт жана көрсөтүлгөн аныктаманы жокко чыгаруу үчүн негиз тапкан жок.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, “Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө” Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 30-беренесинин 5-бөлүгүн, 38-беренесинин 2-бөлүгүнүн 4-пунктун, 48, 49-беренелерин, 52-беренесинин 1-бөлүгүн жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту

Т О К Т О М К Ы Л А Т :

1. Максатбек Мергенбаевич Жорокулов жана Ниязбек Улукбекович Кочкоровдун Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун судьялар коллегиясынын 2023-жылдын 6-апрелиндеги аныктамасына келтирилген даттануусу канааттандыруусуз калтырылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун ушул токтому акыркы, даттанууга жатпайт жана кол коюлган учурдан тартып күчүнө кирет.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК СОТУ**